

PLASTMASAS MAISIŅŠ –

Elīna Kristīņa

Plastmasa ir ērts un lēts iepakojšanas veids, tomēr maisiņu un citu iepakojumu ražošana atstāj milzīgus nospiedumus dabā. Kādam var šķist, ka tas nav tieši saistīts ar mūsu dzīvi, ka tie ir dzīvnieki okeānā, kas cieš, tāpat izsenis tiek daudzīnāts, ka plastmasa dabā sadalās vismaz 100 gadus, rodas piesārņojums un klimata pārmaiņas. Tomēr tas cilvēku ietekmē pat ļoti tieši – ASV laikrakstā “The New York Times” nesen publicēts raksts, ka ne tikai dzīvnieki apēd plastmasu, bet arī cilvēka ķermeņi ir novērotas plastmasas daļiņas.

Kaitē cilvēka organismam

Vīnes Medicīnas universitātes gastroenterologs Filips Švalbs veic izmēģinājuma pētījumu ar nelielu izlases lielumu. Pētnieki meklē mikroplastiku astoņu cilvēku (no Somijas, Itālijas, Japānas, Nīderlandes, Polijas, Krievijas, Apvienotās Karalistes un Austrijas) izkārnījumos. Zinātnieki jau sen uzskata, ka mikroplastika galu galā tiks atrasta cilvēka zarnās. Novērots, ka indivīdi, kas regulāri ēd gliemežus, katru dienu patērē pat 11 000 plastmasas daļiņu. “Lielākā daļa pētījuma dalībnieku dzēra šķidrumus no plastmasas pudelēm, starp viņiem izplatīta bija arī zivju un jūras velšu lietošana uzturā,” skaidro F. Švalbs. Mikroplastmasa dabā veidojas no plastmasas, uz to iedarbojoties saulei, ūdenim, tā rodas arī mehāniskas iedarbības rezultātā, plastmasai sadaloties sīkākās daļiņās.

Eiropas iedzīvotāji katru gadu rada 25 miljonus tonnu plastmasas atkritumu, bet pārstrādei tiek savākti mazāk nekā 30%. Visā pasaulē plastmasas atkritumi veido 85% no pludmaļu piesārņojuma. Plastmasa nonāk cilvēku plaušās un uz viņu vakariņu galda, turklāt vēl nemaz nav zināms, kāda ir gaisā, ūdenī un pārtikā esošās mikroplastmasas ietekme uz cilvēku veselību. Tāpat maisiņu sastāvā ir bisfenols A, savienojums, kas atstāj nelabvēlīgu ietekmi uz mūsu veselību – rada iekšējās sekrēcijas dziedzeru traucējumus, ietekmē augļa attīstību, bremzē hormonālās sistēmas darbību.

Apzināties, bet neko nemainām

2017. gada janvārī veiktajā “Baltic International Bank” Latvijas barometra pētījumā atklājies, ka iedzīvotāji, nosaucot lietas, kas visvairāk kaitē videi, visbiežāk min sadzīves atkritumus un sadzīves ķīmiju, bet atkritumu šķirošana (65% atbilžu) tiek uzskatīta par darbību, kas liecina, ka cilvēks piekopj zaļu dzīvesveidu. Tikai 25% respondentu norādīja, ka videi draudzīgs dzīvesveids viņiem saistās ar izvairīšanos no plastmasas maisiņu un līdzīgu iepakojumu

Elīnas Kristīņas foto

pierasts, bet nevēlams

Vienreiz izmantots, nu vieglās plastmasas maisiņš vientuļi turpina savu dzīvi dabā, piesārņojot vidi un kļūstot bīstams dzīvniekiem, kas to var apēst un ciest no zarnu aizsprostošanās.

UZZIŅAI

■ Izmaiņas likumā paredz, ka no 2019. gada tirdzniecības vietās plastmasas iepirkumu maisiņus vairs nedrīkstēs izsniegt bez maksas. Bet no 2025. gada plānots vieglās plastmasas maisiņus aizstāt ar iepakojumu no papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem.

■ Zinātnieki runā par plastmasas negatīvo ietekmi uz cilvēku veselību, norādot, ka plastmasa izsauc iekšējās sekrēcijas dziedzeru traucējumus, ietekmē augļa attīstību un bremzē hormonālās sistēmas darbību. Vienlaikus tiek norādīts, ka plastmasas ietekme vēl nav izpētīta pilnībā.

iegādes, 21% aptaujāto norādīja, ka izmato vairākkārt lietojamu iepakojumu. Atbildot uz jautājumu, kādas vidi saudzējošas aktivitātes piekopj savā ikdienā, 2017. gadā tikai 17% respondentu norādīja, ka izvairās no plastmasas iepakojumu, maisiņu un citu videi nedraudzīgu lietu iegādes. Ņemot vērā, ka 2014. gadā tie bija 23%, jāsecina, ka iedzīvotāju aktivitāte samazinās.

Latvijas Dabas fonda direktors Ģirts Straziņš, komentējot pētījuma rezultātus, saka: “Tomēr tas, ka sabiedrības apziņā zaļo sektoru lielākoties ir aizņēmuši atkritumi un rūpes par to pārstrādi, aizēno daudz būtiskāku jautājumu – problēma ir nevis atkritumi paši, bet gan to apjoms un radīšana, kas savukārt saistīta ar mūsu patēriņa paradumiem. Patēriņa samazināšanu kā videi draudzīgu rīcību min tikai 13% aptaujāto. Tāpat visas pārējās “zaļās rīcības” ir samazinājušās, salīdzinot ar iepriekšējās aptaujas veikšanas laiku. Vai, šķirojot atkritumus, būsim īstenojuši savu atbildību pret vidi?”

Neglaimojošu ainu rāda arī Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas veiktais pētījums. Tirdzniecības vietās 2017. gadā realizēti vai izplatīti 1,7 miljoni kilogramu plastmasas maisiņu, kuru svars ir mazāks par 0,003 kilogramiem, un teju 2 miljoni kilogramu plastmasas maisiņu, kuru svars ir lielāks par 0,003 kilogramiem.

Cilvēku atbildība

Savukārt Eiropas Komisijas priekšsēdētāja pirmais vietnieks Franss Timmermans uzsver: “Ja nemainīsim veidu, kā ražojam un izmantojam plastmasu, 2050. gadā okeānos būs vairāk plastmasas nekā zivju. Ir jārūpējas par to, lai plastmasa vairs nenonāktu ūdenī, pārtikā un tāpat arī cilvēka organismā. Vienīgais ilgtermiņa risinājums ir, vairāk pārstrādājot un atkal izmantojot, samazināt plastmasas atkritumu apjomu. Pie šā uzdevuma kopīgi jāstrādā iedzīvotājiem, rūpniecībai un valdībām. ES stratēģijā attiecībā uz plastmasu tiks piedāvāts jauns un ieteiktāks aprites uzņēmējdarbības modelis. Ir vajadzīgi ieguldījumi jaunās novatoriskās tehnoloģijās, kas gādā par iedzīvotāju un vides drošību, vienlaikus saglabājot rūpniecības konkurētspēju.”

Liela problēma ir tā, ka jūras dzīvnieki un putni plastmasas maisiņus un citus plastmasas priekšmetus sajauc ar medījumu un apēd. Zinātnieki novērojuši, ka Ziemeļjūrā atkarībā no reģiona 40–90% jūras putnu vēderos atrodami plastmasas priekšmeti, turklāt ar katru gadu šādu putnu skaits pieaug. Apēdot plastmasu, ūdensputni un dzīvnieki mokās, līdz nomirst, jo plastmasa aizsprosto viņu zarnas.

Arī Latvijas piekrastē tā ir nopietna problēma, jo kampaņas “Mana jūra” laikā Vides izglītības fonda vadītājs Jānis Ulme novērojis, ka plastmasas maisiņu kopē-

jais īpatsvars no visiem piekrastes atkritumiem ir aptuveni 10%. Tā ir “populārākā” frakcija uzreiz aiz “neidentificējamiem plastmasas gabaliem”. Viņš ir novērojis, ka atkritumu daudzumam ir tendence palielināties.

Cena – pārdomas veicinošais faktors

“Ir būtiski jau šodien pieņemt valstiski atbildīgus lēmumus, veidojot stipru un mūsdienīgu vides aizsardzības politiku. Bez maksas plastmasas maisiņu aizliegums samazinās videi nedraudzīgā materiāla nonākšanu atkritumu poligonos un apkārtnē vidē. Tirgotājiem tā būs motivācija veidot videi draudzīgu pieeju darba procesos un īstenot arvien zaļāku darbības politiku,” skaidro vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs Kaspars Gerhards.

Tāpēc ir pieņemts lēmums, ka no 2019. gada tirdzniecības vietās plastmasas iepirkumu maisiņus vairs nedrīkstēs izsniegt bez maksas. Izņēmums būs vieglās plastmasas maisiņi, ko drīkstēs izmantot higiēnas nolūkos vajējas pārtikas iepakojšanai, lai novērstu produkta bojāšanos un pasargātu no ārējās vides ietekmes tādu produktus kā svaigu gaļu, zivis un piena produktus.

Soļus šajā virzienā jau spēruši arī paši tirgotāji. “Apzināties, ka uzņēmumiem ir jāpiedāvā iespējas cilvēkiem rīkoties videi draudzīgi, tāpēc esam uzsākuši mērķtiecīgu darbu, lai Latvijā plastmasas maisiņu patēriņu ikdienā samazinātu. Universālveikala “Stockmann” augļu un dārzeņu nodaļās mūsu klienti izvēlēto preci jau ievieto maisiņos, kas dabā 100% sadalās,” skaidro Dace Goldmane, “Stockmann” direktore Latvijā.

No vieglās plastmasas maisiņiem plānots atteikties pilnībā, sākot ar 2025. gada 1. janvāri. Tirdzniecības vietās tos aizstās ar iepakojumu no papīra un kar-

tona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem.

Samazināt pieprasījumu

Kopējo iepakojuma patēriņu var ietekmēt ikviens cilvēks, izvēloties alternatīvas vieglās plastmasas maisiņiem. Viens variants ir iespēju robežās atteikties no produktu likšanas maisiņos un attiecībā uz tiem teikt NĒ! arī kasieru piedāvājumam. Tāpat var izvēlēties auduma maisiņus un iepirkumu somas, ko katrs pēc savas gaumes var pagatavot mājās. Protams, tas prasa ieguldījumus, turklāt katru dienu jānēsā līdzī. Taču ir pienācis laiks mainīt savus ieradumus paļaujoties, ka tirdzniecības vietā viss būs pieejams.

Arvien vairāk parādās tendences piekopt bezatkritumu dzīvesveidu jeb “zero waste”, tāpēc cilvēki uz veikalu dodas, līdz ņemot savu iepakojumu, lai izvairītos no plastmasas. Plāno iepirkšanos, paredzot vajadzīgo iepakojumu, vai atsakās no preces iegādes. Tomēr tas ir darbs ar sevi, jo jāmaina iepriekš izveidotie ieradumi, apzināti jāatsakās no plastmasas maisiņu lietošanas.

Visticamāk, ar laiku tirdzniecības vietās aizvien biežāk parādīsies biodegradējamie maisiņi, kas ražoti no dabīgām izejvielām. Tie noārdās, neradot kaitējumu videi. Tāpat ir parādījusies pieprasījums pēc beziepakojuma produktiem. Cilvēki, apzināti izvairoties no plastmasas iepakojuma, dodas uz veikalu “Burka”, kur sev vajadzīgos produktus, piemēram, makaronus, riekstus, ķīmiskos līdzekļus, iesver savā iepakojumā. Tam oktobra beigās pievienojās “Projektu bankā” uzvarējusī ideja – veikals “Turza”.

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Materiāls tapis ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu